

Turóczi Péter

TISZA-VIRÁG

Tragédia két felvonásban

MÁSODIK FELVONÁS

Harmadik rész

Első jelenet

Helyszín a Róheim-villa hallja, 1919. március 21-én dél körül. Kint szakadatlanul esik tovább az eső. A jelenet hangos ajtócsapódással kezdődik.

MOLNÁR

Egyesek milyen nyughatatlanok! Hát hogyan lehet írni ebben a folyamatos telefoncsörgésben, meg dohogásban?! *(színpadiasan)* A művészethez nyugalom kell az Isten szerelmére már! *(kedvtelenül leüti pár betűt az írógépen.)*

HERCZEG

Már ne haragudjon meg kedves Molnár uram, de fél éven belül, már a második nemzetvesztést készülünk elszenvedni. Tavaly ilyenkor még az évszázadok által kimunkált rend uralkodott, kiszámítható, igazságos és biztonságos keretek között, most meg két nap alatt bármi 180 fokos fordulatot vehet, és még az okát sem értjük meg. Magam is szívesen mennék az ellentengernagy úr után, ha olyan optimista lennék, mint Ő. Nem tudom mit lehetne tenni. A szociáldemokraták egyesültek a kommunistákkal, és mától proletárdiktatúra van. Az élet fél év óta velünk élő pokol, melynek egyre mélyebb és mélyebb bugyraiba süllyed a magyar nemzet, ez a legyőzhetetlennek hitt Titanic.

LEHÁR *(az eddig a sarokban álló gitárt próbálja behangolni)*

Ez életem eddigi legizgalmasabb két napja. A politika a politikusoké, hagyjuk meg nekik. Fél éve is csak szájtépés volt – leszámítva persze a mi tiszteletre méltó témánkat, Isten nyugosztalja – most sem lesz ez másképp. Annyi szent, hogy egy proletár sem fog nekem diktálni. Fél évet adok ennek a kísérletnek is, aztán talán helyre áll a rend.

(csengetnek miközben beszél, Olga kinyitja az ajtót, és egy vizes esőköpenyes férfi lép be a hallba.)

NÁBOB *(kicsit fújtatva)*

Szép jó napot kívánok az uraknak ezen a csúnya napon! *(mindenki viszonozza a köszönést és érdeklődve néz a Nábobra.)* Elnézést kérek, hogy csak így betoppanok, magam sem így terveztem.

Engedjék meg, hogy bemutassam magamat: Bölöni György vagyok, vagyis egy Magyar Nábob, ahogyan Önök ismernek.

MOLNÁR *(csodálkozva)*

Részünkről a szerencse Bölöni úr, azt hittük nem fogunk találkozni. Talán valami változás van a megbízással kapcsolatban? Mert ez esetben előre szeretném jelezni, hogy a pénzt nem áll módomban visszaadni, mivel mi eleget tettünk az Ön kéréseinek...

NÁBOB *(félbeszakítja Molnárt)*

Szó sincs róla Molnár úr. Pusztán azért jöttem, hogy kicsit megsürgessem Önöket, tekintettel arra, ami az ország élén az elmúlt órákban történt. Attól félek ugyanis, hogy az elkövetkező idő nem lesz alkalmas egy dualista politikus életrajzi drámájának írására. Sőt kifejezetten ellenjavallt lesz az ilyesfajta tevékenység.

LEHÁR

Ezt meg hogy érti? És egyáltalán mi áll emögött az egész megbízás dolog mögött. Kinek dolgozik Ön?!

NÁBOB

Valóban, Önök ezt még nem tudják, ezzel kellett volna kezdenem. *(leveszi az esőköpenyt, és leül egy székre, közben Olga forró teát hoz neki)* Szóval a megbízóm nem más, mint a néhai Ady Endre költő, aki személyes jó barátom volt. Mint bizonyára tudják Ady idén januárban elhunyt. Hosszú ideig volt ágyban fekvő beteg, s érdekes módon éppen Tisza István meggyilkolása után dőlt le a lábáról. Ezt égi jelnek hitte, és folyton azt hajtogatta, hogy ennek nem szabadott volna megtörténnie. Beszélgetéseink során kiderült, hogy Ady a háború vége felé bizalmas kapcsolatba került Tiszával, és megöléséért Ady magát vádolja, saját korábbi kijelentései miatt. Azt találta ki,

hogy ír egy színdarabot, amiben őszinte, de igazságos képet fest Tiszáról, ezzel megtisztítva a becsületét a folttól, amely részben általa is esett rajta. Ereje azonban már elhagyta eddigre, s egy sort sem tudott leírni, bár szellemileg teljesen ép volt. Ezért lediktált nekem néhány verset komoly küzdelmek árán, melyekkel érzékeltetni szeretete volna, hogy milyenek is élte meg ezt az időszakot, és milyenek látta Tiszát. Az ideje azonban lejárt, így utolsó erőfeszítésként megmaradt valutája egy részét rám hagyva, megeskett, hogy megíratom a drámát, és a társadalmi megbékélés ügyét előmozdítom, mely béke elvesztéséért Ady magát okolta. Így esett a választásom Önökre, és ezért írják most ezt a drámát, Ady Endre akaratából.

HERCZEG

Ez megdöböntő. Most át kell értékelnem mindent, amit Adyról gondoltam.. *(Lehár közben párás szemmel a kéziratokat kezdi lapozgatni, közben penget néha egyet-egyet)*

MOLNÁR

Lenyűgöző történet, nem gondoltam, hogy ilyen a valóságban is van, nem csak a regényekben. Minden tiszteletem Adyé. Ezen az erkölcsi magaslaton állva máris könnyű kilépni abból az árokból, ahol a történet megfeneklett 1914-ben. Ha szorít az idő, akkor mit szólna, ha ugranék egyet, és 1917. májusától venném fel a fonalat, mikor Tisza lemond a miniszterelnökségről?

NÁBOB

Azt hiszem az egyszerű lenne!

MOLNÁR

Olga, legyen olyan drága hozzon nekünk kávét és cigarettát, az alkotói kedv újra buzog bennem! *(Lehár pengetni kezd egy édes-bús melódiát. Miközben játszik, a színpad elejéig sétál, a színpad többi része sötétbe borul. Egy fény sugar világítja meg Lehárt, és az oldalról besétáló Újságírót – Adyt –, aki énekelni kezd.)*

Magyar jakobinus dala

Ujjunk begyéből vér serken ki,
Mikor téged tapogatunk,
Te álmos, szegény Magyarország,
Vajon vagy-e és mink vagyunk?

Vajon lehet-e jobbra várni?
Szemünk és lelkünk fáj bele,

Vajon fölébred valahára
A szolga-népek Bábele?

Ezer zsibbadt vágyból mért nem lesz
Végül egy erős akarat?
Hiszen magyar, oláh, szláv bánat
Mindigre egy bánat marad.

Hiszen gyalázatunk, keservünk
Már ezer év óta rokon.
Mért nem találkozunk süvöltve
Az eszme-barrikádokon?

Dunának, Oltnak egy a hangja,
Morajos, halk, halotti hang.
Árpád hazájában jaj annak,
Aki nem úr és nem bitang.

Mikor fogunk már összefogni?
Mikor mondunk már egy nagyot,
Mi, elnyomottak, összetörtek,
Magyarok és nem-magyarok?

Meddig lesz még úr a betyárság
És pulyahad mi, milliók?
Magyarország népe meddig lesz
Kalitkás seregély-fiók?

Bús koldusok Magyarországa,
Ma se hitünk, se kenyérünk.
Holnap már minden a mienk lesz,
Hogyha akarunk, ha merünk.

Második jelenet:

Az Újságíró és Lehár kimennek két oldalra, közben a színpad átalakul. A helyszín Bécs, a királyi palota. Tisza a bebocsátásra várakozik az előtérben, Burián éppen kifelé jön.

TISZA *(Bosszúsan, Buriánt méregetve, aki közben becsukja maga mögött az ajtót.)*

Lám csak kit fújt ide a szél. Csak nem az új királyunk, IV. Károly kiskutyáját? Amióta a múlt ősszel a bölcs Ferenc József eltávozott közülünk, már semmi sem a régi. Még te sem Burián uram...

BURIÁN *(szenvtelenül)*

A te érdekedben közvetítek köztetek. Korábban azt reméltem megérted, hogy nem a választójoggal kapcsolatos érveléssel van a hiba, az nagyon is kimunkált, hanem azzal, hogy azt hiszed, hogy a választójogot még lehet osztogatni, vagy megtagadni. Ez a felfogás idejét múlta. Engedned kell a

választójoggal kapcsolatban, nincs más választásunk.

TISZA *(kioktatóan)*

Nos barátom, érdekes, hogy bár nekem köszönheted, hogy kineveztek '15-ben közös külügyminiszterré, mégis mióta leváltottak a tisztségből, meglehetősen megnőtt benned a vágy, hogy elmagyarázd nekem a belpolitikát. Kár a gőzért. A választójog kiterjesztésének kérdését ugyanis történelmi perspektívából kell nézni, és éppen ezért a demokrácia beengedését csak olyan korlátok közt szabad megengedni, ahogyan azt az ország érdekei engedik. Ez pedig jelen pillanatban semmiképpen nem lehet az általános választójog, tekintettel arra, hogy a beözönlő nemzetiségek választópolgárai szétrobbantanák szeretett hazánk sérthetetlen ezeréves határait. Magyarország mindig a fokoza-
tosság politikáját folytatta a nagy nyugati áramlatokkal szemben, mint például a feudalizmus, és ennek így kell lennie a 20. század elejének eszméivel is.

BURIÁN

De hát nem érted?! Nagy demokratikus áradat vonul a világ felett, ami elnyel, hogyha ellenszögülünk neki. Éppen emiatt irányítanunk, és vezetnünk kell, csak ezt te képtelen vagy megérteni megrogzött konzervativizmusoddal. Neked is áldozatokat kell hoznod a magyar nemzet érdekében, és beszüntetni a háborúskodást az egész világgal!

TISZA *(szelíden félretolja Buriánt az ajtóból)*

Hagyd ezt most. Beszédem van a királlyal. Remélem ő még hisz az alkotmányosság erejében.

BURIÁN *(lemondóan)*

Az a te bajod, hogy nem tudsz az alkotmányos színezettől megmenekülni. Parlament és politika. Ez a két jelszavad, csupa elv vagy és semmi racionalitás. Még a pártod sem osztja merev nézeteidet. Ennek köszönheted azt is, hogy a király kezdettől fogva ellenszenvvel viseltetik irántad. Ha nem ragaszkodsz a nádori pozícióhoz, kálvinista létedre, egy szinte dogma szerűen katolikus királyi család sarjának koronázásán, talán nem azon gondolkodna Károly egyfolytában, hogy hogyan váltson le.

TISZA *(lesajnálóan, közben kinyitja az ajtót, és félig visszafordultában, belépés közben beszél)*

Károlynak nincs elegendő energiája ahhoz, hogy

legyőzze a nehézségeket, ezért megelégszik azzal, hogy megszabaduljon azoktól a személyektől, akik nehézséget jelentenek neki. Én is ezek közé tartozom, de azzal, hogy engem eltávolít a miniszterelnöki székből, még nem lesz kevésbé kényelmetlen neki a magyar alkotmányosság. *(belép, és becsukja az ajtót maga mögött a megsemmisült Buriánra.)*

Jó napot kívánok felség! *(színtelen, hivatalos hangon)*

KÁROLY *(íróasztala mögött ül, eltökélt arc kifejezéssel)*

Jó napot, kérem üljön le gróf úr! *(Tisza leül)* Azt hiszem tudja, hogy mit fogok most mondani. *(Tisza bólint)* Tudja gróf úr, én nem vagyok egy szenvedélyes demokrata. Részben úgy gondolom, hogy a demokrácia a zsidók találmánya, hogy kiforgassanak minket. Mindezek ellenére azonban el kell ismernem, hogy a demokratikus gondolatok váltak mára irányadóvá, ha tetszik, ha nem. Engednie kell a választójog kérdésében, mert a Monarchia és Magyarország nyugalma nem áldozhatom fel az Ön támogatása érdekében. Vagy enged és marad, vagy tovább makacskodik, és el kell, hogy mozdítsam.

TISZA

Fenség, először is szeretném kikérni zsidó honfitársaim nevében az előbb elmondottakat, tudja rendkívül károsnak tartom az antiszemitizmus terjedését, mely úgy tűnik Önt is megfertőzte. Több zsidó katonatiszt is harcolt már parancsnokságom alatt, és bátorságuk példamutató volt, jellemük pedig kifogástalan. Ők sem nagyobb demokraták, mint mi, csak jobban alkalmazkodnak nálunk.

(Károly legyint.) Mindazonáltal a tárgyra térve, úgy gondolom, hogy Magyarország egységét, területi integritását, és alkotmányosságát csak úgy lehet fenntartani, ha a nemzetiségi tömegek nem kapnak jogot a választásra, s ezzel kivédve a propagandát, megvédhetjük Magyarországot a káosztól és anarchiától. Az előbb felséged által elmondottakból tehát akkor most az következik, hogy arra kell kérnem fenségedet, fogadja lemondásomat, és kívánom, hogy találjon valakit, aki Ön szerint jobban képviseli a hazám ügyeit, mint én magam, aki az életét e küldetésre tette fel. Mindazonáltal szeretném figyelmeztetni fenségedet, hogy a Nemzeti Munkapárt parlamenti többségét magammal viszem ellenzékbe a magyar parla-

mentben, így attól tartok nem szabadul meg tőlem örökké.

KÁROLY *(kemény próbál lenni, hivatalos hangra vált)*

Tisza István gróf, Önt felmentem a miniszterelnöki teendők gyakorlása alól. Utódjául Wekerle Sándort fogom kinevezni, aki mögött az Ön, és Károlyi Mihály pártján kívül minden magyar parlamenti erő felsorakozott, koalíciós kormányként, Andrássy Gyulát és Apponyi Albertet is beleértve. Wekerle tapasztalata elvitathatatlan, hiszen volt már miniszterelnök, és pénzügyminiszterként a csódtól is megmentette egyszer Magyarországot. Ezen felül tudatom Önnel, hogy összehívtam a Reichsratot, az eddigi alkotmányellenes rendeleti kormányzást ezennel beszüntetve. Arra kérem respektálja Ön is a Monarchia törvényes kereteit, és az új kormányt, amely a választójog kiterjesztésének programja mögött sorakozott fel.

TISZA *(szúrós szemmel)*

A Jóisten áldása kísérje munkájukat. *(megnyomva a szavakat)* Minden felekezet Istené. Remélem tudja, hogy a dualizmusnak ezzel befellegzett. Most ha megbocsát azonnal Budapestre kell mennem a rendkívüli parlamenti ülésre. Viszontlátásra felség!

KÁROLY *(elkiismeret furdalásosan, de töretlenül)*

Ebben nem értünk egyet. *(rövid szünetet tart)* Isten Önnel gróf úr!

(Tisza kimegy, a király pedig megkönnyebbülten hátradől.)

Harmadik jelenet

Helyszín a parlament ülésterme. Tisza, mint az ellenzék vezére a patkóban ül, a pulpituson Wekerle miniszterelnök beszél.

WEKERLE *(éppen befejezi a programadó beszédet)*

...ezért az új kormány alakulásának, létjogosultságának alapja a választójog reformjának megalkotása azon elvek alapján, amelyek az előző kormány által ellenjegyzett április 28-i királyi kéziratban vannak lefektetve. Ennek értelmében a legfontosabb választójogi reformjavaslataink a választójogosultság korhatárának leszállítása a 24. életévre, a Károly-keresztesek választójogának

megadása tekintet nélkül a korhatárra, és a titkos szavazás kiterjesztése az 1913-as választójogi törvény idevágó rendelkezésén túlmenőleg. Köszönöm a figyelmet.

HÁZELNÖK

Tisza István gróf kért szót, hogy az előző kormány lemondásáról, és az osztrák parlament, vagyis a Reichsrat összehívásáról szóljon néhány szót. Parancsoljon gróf úr!

TISZA *(folyamatos bekiabálások, miközben beszél)*

Köszönöm a szót elnök úr! Engedjék meg, hogy röviden szóljak kormányom lemondásának körülményeiről, és az elmúlt napok eseményeiről. Tisztelt ház! A megelőző kormány a választójog kérdésében előterjesztéseket tett Őfelségének, de nem sikerült legyőzni Őfelségének azt az aggályát, hogy a kormány előterjesztései a magyar nemzet igényeinek s a nemzet többsége vágyainak nem felelnek meg, ezeket ki nem elégítik. Ilyen körülmények között mi sem volt természetesebb, mint az, hogy a kormány felmentését kérte, és mi sem volt természetesebb, mint hogy helyét olyan új kormány foglalta el, amely a választójog kérdésében messzebbmenő álláspontot képvisel. Szeretném bejelenteni ezzel kapcsolatban, hogy pártom nem fogja gátolni a kormányt munkájában, annak ellenére sem, hogy a választójoggal kapcsolatban nem értünk egyet.

Tisztelt ház! Most már csak egy-két szót kell szólnom egy olyan kérdéstről, amelyikről a tisztelt miniszterelnök úr sajnálatomra meg nem emlékezett. Ezalatt az Ausztriában felmerült jelenségeket értem természetesen. Ha valaki, én foglaltam el következetesen mindig azt az álláspontot, hogy sem Ausztriának Magyarország belügyeibe, sem Magyarországnak Ausztria belügyeibe beleavatkozni nem szabad. Ezzel az álláspontommal nem fogok ellentétbe kerülni most sem. De azok a tünetek, amelyek a legutolsó hetekben Ausztria parlamenti életében felmerültek messze túlmennek azon a határon, hogy ezt a magyar államélet illetékes tényezőinek tétlenül legyen szabad elhallgatniuk. Már elnézést kérek, de felháborító, hogy az osztrák parlamentben nap-nap után a legvakmerőbb támadások intéztesenek a fennálló törvényes rend ellen, Magyarországnak a monarchiában elfoglalt dualisztikus és paritásos állása ellen. Már

elnézést kérek, de szerintem ez olyan helyzet, amellyel szemben nekünk mindannyiunknak pártkülönbség nélkül fel kell szavunkat emelnünk és hands off-ot kell kiáltanunk mindenkivel szemben, aki a magyar állam területi integritását vagy a magyar államnak a Monarchiában elfoglalt dualisztikus és paritásos állását megtámadja. Sajnálom, hogy a tisztelt miniszterelnök úr nyilatkozatának ezt a hézagát nekem kellett ezekről a padokról kitöltenem, és csak azt a reményemet akarom kifejezni, hogy a miniszterelnök úr cselekedeteivel fogja pótolni azt, amit mai nyilatkozatában e téren elmulasztott. Köszönöm a figyelmet. *(Hosszantartó élénk éljenzés és taps a jobboldalon. Tiszát számosan üdvözlik.)*

HÁZELNÖK

Andrássy Gyula grófnak adom meg a szót. Parancsoljon képviselő úr!

ANDRÁSSY

Tisztelt ház! Szeretném kifejezni, hogy a Tisza gróf által kifejtettekkel a bécsi események vonatkozásában magam a kormány nevében teljes mértékig egyet értek. Káosz az úr Ausztriában, mióta Stürgkh miniszterelnököt meggyilkolták. Ki kell jelentenünk, hogy főként és elsősorban is a Monarchián belüli csehszlovák autonómia követelése nyílt sértést jelent a magyar nemzet számára. Igaz ugyan, hogy a horvát és kisebb részben a román igények legitimitását mindig, ha korlátok között is, de elismertük a nemzeti törekvéseket illetően, ugyanakkor a magyarok számára teljességgel megkérdőjelezhetetlen a szlovákság teljes integrálódása a magyar politikai intézményrendszerbe, és a szlovákok érdekazonossága velünk. Ezt támasztja alá az évszázados békés együttélés és a szlovák középosztály gyors asszimilációja is. Éppen emiatt a cseheknek a csehszlovák egységért kifejtett reichsratbeli tevékenységét nem minősíthetjük másnak, mint hazaárulásnak. *(Hosszantartó élénk éljenzés és taps.)* Éppen ezek miatt áll ki a kormány teljes mellszélességgel Apponyi Albert gróf közoktatási miniszter mellett *(Apponyi feláll és meghajol)*, aki programja hangsúlyos pontjaként emelte ki a román és szerb egyház által fenntartott felekezeti iskolák szorosabb állami ellenőrzés alá vonását, és hosszú távon államosítását, valamint a magyar, mint tanítási nyelv kizárólagos bevezetését. *(éljenzés, Tisza a fejét ingatja, mivel csak részben ért egyet.)* Köszönöm a figyelmet!

HÁZELNÖK

Köszönjük Andrássy gróf, most megadom a szót Károlyi Mihálynak az ellenzéki Károlyi-párt elnökének. Öné a szó.

KÁROLYI *(folyamatos bekiabálások és pocskondiázás mindkét oldalról, miközben beszél)*

Tisztelt ház! Azt kell, hogy mondjam elszomorít a képviselő urak hozzáállása, mind a nemzetiségi kérdés, mind a háború, mind pedig a demokrácia fontos ügyeihez. Tisztelt képviselőtársaim, Önök még csak nem is sejtik, hogy mi a tét a világháború küzdelmeiben. Fejüket mélyen a homokba dugják, és olyan ingerültséggel, retrográd nézetekkel és anakronisztikus szemlélettel kezelik a nemzeti kisebbségek problémáit, hogy még az 1868-as törvény látkörét sem képesek magukévá tenni. Értsék meg végre, most van az a lélektani pillanat, amikor még a belső feszültségeket lecsendesítve a jelen Magyarországon élve folytathatjuk a huszadik századot. Nincs több idő, gyülekeznek a viharfelhők felettünk. A német kancellár lemondott, s örült militarista tábornokai totális tengerelattjáró harcot hirdettek, mikor a béke már csak egy karnyújtásnyira volt. Minek ellenség, ha az embernek ilyen szövetséges van?! Az Egyesült államok belépett a háborúba az antant oldalán, mely a békét, a nemzeti önrendelkezést, és a demokráciát írta zászlajára, és kár lenne lebecsülni e friss és remekül kiképzett haderőt, akit immár ellenségünknek mondhatunk, bár a hadüzenetet még *(a „még” szót megnyomja)* nem kaptuk kézhez. A dualizmus sorsa megpecsételődött, ez jól látszik a Reichsratban lezajló eseményekből is, de kérdem én, miért baj ez a magyaroknak? Magyarország lakosságának többsége a függetlenség ügyét támogatja, s ezt az érzést csak mesterségesen sikerült elfojtaniuk az egymást követő 67-es kormányzatoknak, de az új választójogi törvény szóba kerülésével, megjegyzem teljes joggal, ez a törekvés új erőre kapott. Az Ausztriához fűződő kötelekeket talán még egy olyan elvakult 67-es megalkuvó, mint Tisza gróf sem tartja organikus jellegűnek, maximum funkcionálisnak *(Tisza mosolyra húzza a száját)*, s e kapcsolat értéke attól függ, hogy az mennyire kedvező Magyarországra nézve. Nos, nem kell nagy ész hozzá, hogy belássuk, hogy ma úgy kapcsolódik Ausztria Magyarországhoz, mint a fulladozó ember nyakába vetett kő. A Károlyi-párt éppen

ezért szabadságot, választójogot, és értelmes autonómiát kíván, és ha Önök süketek e jelszavakra, úgy egy hét múlva, svájci utamon majd az antant képviselői elé tárom őket, midőn a békéről beszélgetek majd elvtársaimmal. Köszönöm a figyelmet! *(hosszantartó hőzöngés, többen kimennek miközben beszél, illetve dobálják, hazaárulózzák.)*

HÁZELNÖK

Károlyi gróf értékesnek nem mondható felszólalása után, mivel nincs több napirendi pont az ülést bezárom, és Ófelsége parancsára nyári ülésszünetet rendelék el. A következő ülés novemberben lesz.

(Mindenki távozik, Tisza karzaton ülő feleségéhez megy, majd együtt kimennek a folyosóra, és leülnek egy pamlagra.)

TISZÁNÉ

István, nagy ámulattal hallgattam szenvedélyes beszédedet, de aggódom. Még mindig nem tettél le tervedről, hogy az ülészak szünetében visszatérj régi katonai alakulatodhoz? Nem töltenéd inkább velem, s a családdal, akik szeretnek e rövid kis időt, mikor épp nem nyomja válladat sem kormányzati, sem parlamentáris kötelesség? Hiányzik ifjonti szerelmünk, mely beragyogta az egész házat, s az a szenvedély, mely ma már más nem illet meg, csak a hazát. Mikor beszélgetél utoljára István fiaddal? Úgy várna rá, látom én, még ha nem is mondja. S szegény Juliskánk sírjánál mikor voltál utoljára? Kérlek, kérlek gyere inkább haza.

TISZA (egy ideig hallgat, majd komoran beszél)

Nézd Ilonkám, két féle politikus csoport van Magyarországon. Az egyik a – jobb szót nem találok rájuk – rajongók és kalandorok csoportja, míg a másik a higgadt mérsékelteké.

A rajongót szenvedéllyé vált meggyőződés, a kalandort az életfenntartás ösztöne hajtja előre s egész énjét, akarata, indulatai egész erejét viszi a politikai küzdelmekbe mindkettő. A mérsékelt pártok nagy tömegét ellenben a szenvedélytől mentes higgadt meggyőződés vezeti, melyet én is magaménak vallok. E meggyőződésnek nagyobb fokú kötelezettségérzettel kell párosulnia, hogy elég ellenálló képességet nyerjen amazok támadásaival szemben. A szabadság nyugodt és boldog élvezetét ki kell a nemzeteknek érdemelniük, nemcsak életüknek azon válságos napjaiban, mi-

dőn a lelkesedés, a vagyont és életet áldozni tudó haza- és szabadságszeretet egész nemzeteket tud hőstettekre ragadtatni, de a közélet hétköznapi küzdelmeiben is. A nemzet legjobbjainak, s ezek mögött az értelmesebb és komolyabb társadalmi körök egész haderejének, ilyenkor is meg kell állnia a helyét. Teljesítenie kell kötelességét, magánérdekeivel, kényelmével, nyugalmaival nem törődve. Kellemetlen küzdelemre szánja el magát, ki a rajongónak, vagy a kalandornak áll útjába. Sáros úton kell lépésről lépésre tovább húznia a közügy szekerét, szenvedélyes támadásokat, méltatlan vádakot kell eltűrnie. Jutalma, önfeláldozó küzdelmek közt végigszolgált hosszú közpálya végén, legfeljebb hideg elismerés, míg késő nemzedékek hálás szeretete övezi a boldogok emlékét, kiket a sors kegye egy-egy pillanat szerencsés hőségé, vagy mártírjává avatott.

De amely nemzet többsége a kötelességteljesítés módját nem gyakorolja, a küzdelem e fajtától visszavonul, hazája sorsát a szenvedély és önérdék által vezetett túlzó pártok – vagyis a rajongók és kalandorok – kétes kísérleteinek önmaga szolgáltatja ki. Ezért kell hát most csatlakoznom a Bukovinában harcoló második debreceni honvéd huszárezredhez, hogy tétlenség helyett a hazámat szolgáljam, és ne csak szám jártatásával, hanem karom erejével is a fronton.

TISZÁNÉ (könyörögve)

De István, 56 éves vagy. Nem való már neked a harcmező, többet tehetsz a hazáért, ha élsz, mint ha értelmetlen halált halsz.

TISZA

Te ezt nem értheted Ilonkám. Hogy minek van értelme és minek nincs, azt ott döntenek el *(szelíden felfelé mutat)*, most pedig menjünk, a következő egy hétben csak veled foglalkozom szívem hölgye *(végigsimít Tiszáné arcán mosolyogva, aki viszonozza a mosolyt)*, és a családdal, de azután mennem kell, és minden további vita erről csak az együtt töltött időt rövidíti meg. Jöjj kedvesem, menjünk haza.

(Tiszáné Tisza vállára hajtja a fejét, és így elindulnak lassan körbe a színpadon. Tisza hátul kimegy, majd Tiszáné szomorúan megy egy kört egyedül, majd ő megy ki, és Tisza bejön egyszerű szürke egyenruhában egy csapat katonával. Lövöldöznek, néhányan elesnek, közben csatazaj halatszik)

Negyedik jelenet

Tisza a katonákkal egy lövészárokban fekszik szögdrót mögött a színpad elején, majd, mind kirohannak a színpadról egy a lövészárkot ért bombatámadás miatt. Eközben felépül a színpad hátulján az új helyszín, egy katonai sátor a táborban. Tábori ágyak, három katona beszélget az ágyakon ülve/fekve. 1917. november eleje van.

KATONA 1

Zord idők járnak már. Lassan felvehetjük a téli felszerelést, pedig még csak November eleje van. Ráadásul az eddigi jótevőnk, Tisza ezredes is elhagy bennünket. Sosem gondoltam volna, hogy egy tiszt, aki ráadásul nem sokkal ezelőtt még az egyik legfőbb parancsnok volt, itt fog aludni *(az övé melletti ágyra néz)*, azt eszi, azt issza, amit én, és mellettem harcol, akár a legvadabb kartács-tűzben is. Ezt hívom én katonának.

KATONA 2

Vagy inkább államférfinek. Emlékeztek a legelső napra, mikor megérkezett? Nem sokkal mellette csapódott be egy ellenséges lövedék, pont miután kinevezték ezredessé.

KATONA 3 *(nevet)*

Erre ő azt mondta *(eltorzított hangon utánozza Tiszát)*: „Ez talán nekem akar üdvlövés lenni? Még kisül a végén, hogy a harctéren sem vagyok biztonságban”

(Mindhárman nevetnek Tisza tréfálkozásán.)

KATONA 2

Hát nekem mindenesetre bebizonyította, hogy nem csak a karosszékében kényelmesen elüldögélő politikusként érzi magáénak a háború ügyét, hanem a lövészárokban is, ha úgy hozza a hadi szerencse.

KATONA 1

Hát az biztos. Mindegy, hogy ki a miniszterelnök, én csak akkor fogom elhinni, hogy elértük a végső győzelmet, vagy ne adj Isten elvesztettük a háborút, ha Tisza István ezredes szájából hallom.

KATONA 3 *(bólogat)*

Magam bosnyák paraszt ember vagyok, de Tisza ezredes nem éreztette velem, hogy ő magyar gróf, és ezért magasabb rendű lenne. Itt élt velünk, egyszerűen, mint egy igazi katona. Irigylem a Geszt környéki parasztokat, akiknek ő a kenyéradó gazdája. Kár, hogy vissza kell mennie Buda-

pestre. Sokat veszít vele a második debreceni honvéd huszár ezred.

(Belép Tisza a sátorba, egyszerű egyenruhában, útra készen.)

TISZA *(szomorúan)*

Búcsúzni jöttem legények. Visszavár az intrikák és cselszövészek bűnös városa, Budapest. Muszáj mennem, hiszen a haza ügyét védeni a parlamentben nem kevésbé fontos, mint a lövészárokban.

Köszönöm nektek, jó bajtársak, hogy e gyönyörű magyar csapatban, szép hazánk e gyönyörű vidékén én is kivehettem a részem a háborúból, megismerve annak valódi arcát, melynek sötétsége korábban sem volt előttem titok.

KATONA 2

Mondja ezredes úr, meddig tart ez még? Mikor jön el már a béke? Volt értelme egyáltalán belépni a háborúba Németország mellett másodhegedűsként?

TISZA *(közben leül egy priccse)*

Ne ítéljetez a látszat után, és ne beszéljetez olyan könnyen második hegedűről. Szerintem nem csak helyes, hanem igen férfias is volt abba a csata-tervbe belemenni, amelynél fogva a németek jóformán magunkra hagytak Oroszországgal szemben bennünket, hogy gyorsan végezhesse a franciákkal. Így ők túlerőben vannak ott, ahol káprázatos sikereiket elérik, s ezalatt nekünk kell az orosz túlerőt fenntartanunk. Ez valóban nem fair, de mégis látjátok milyen dicső tetteket tudunk végrehajtani, és úgy tudom az orosz megadás már küszöbön áll, a sok fraternizálás is erre utal, s hiszem, hogy Románia sem húzza már ellenünk sokáig. *(derűsen)* Győzni fogunk, csak kitartás bajtársak, a béke közel.

KATONA 1

Köszönjük, hogy mindig lelket önt belénk ezredes úr. Nagyon sajnáljuk, hogy el kell mennie.

TISZA

Ugyan már fiam, én köszönöm, hogy végre megismerhettem általatok igazán a magyar népet! Ez a világ legkülönb fajtája, melyet csak szeretni és tisztelni lehet. Nagy kár, hogy a politizáló intelligencia mást sem tesz, mint ezt a nagyszerű, Isten áldotta népet rontja! *(vállára veti a zsákját.)* Isten veletek drága fiaim, Isten veletek bajtársak! Ha bármire szükségetek van, bátran keressetek.

(Elindul kifelé, a katonák pedig vigyázzba vágják magukat, és tisztelegnek neki.)

Ötödik jelenet

A helyszín újra a parlament, a választójogi bizottság ülésterme, ahol Tisza elnököl. A hosszú asztal körül hatalmas a hangzavar mikor Tisza belép. Lassan oda sétál az asztalfőhöz, komótosan szétarakja a papírjait, majd figyelni kezd. Erősödő zaj.

KÁROLYI

...a katasztrofális helyzettel szemben két férfi képvisel ma még sajnos minden erőt és hatalmat. Az egyik Tisza István, a maga elvakult csökönységével, a másik Wekerle Sándor, a maga mosolygó cinizmusával...

WEKERLE

Arcátlanság! Tisza gróf utasítsa rendre!

ANDRÁSSY

Legalább a frontkatonák érdekében, tárgyaljunk már érdemben a választójogról!

TISZA *(feltolja a szemüvegét az orrán és megköszörüli a torkát)*

Mint azt bizonyára tudják most értem haza a frontról a napokban. Ottani tapasztalataimra alapozva kérem, ne mondja nekem senki, hogy az általános választójogot a magyar nép ellenállhatatlan erővel követeli. Nem a magyar népnek, hanem a magyar politikusoknak van a választójogra szüksége. Ne mondja nekem senki, hogy a lövészárók népe a választójogról gondolkodik. Higgyék el az urak, azok még ma is a világháború első hónapjainak fenséges érzületében vannak. Mi vagyunk méltatlanok őhözájuk...

KÁROLYI

A munkásság, a parasztság viszont változást, és radikális reformokat akar!

TISZA

Nem feltűnő, hogy a magyar nép a politikában fegyelmetlen, pártoskodó és nagyzó, a harctéren viszont fegyelmezett, áldozatkész és megbízható?!

APPONYI

Mi következik ebből? Ne rébuszokban beszéljen!

TISZA

Az következik ebből tisztelt uraim, hogy a politizáló paraszt nem a szíve szerint beszél, hanem azt mondja és teszi, amit az úgynevezett uraktól lát.

Ez a nemzetiségiekre is igaz. Az urak viselkedésétől függ tehát, hogy fenn tudjuk-e tartani, vagy elveszítjük a magyar szupremáciát.

KÁROLYI *(szinte önkívületben)*

Könyörgöm képviselőtársak! Amit rendszerint magyar szupremáciának neveznek, az tulajdonképpen nem egyéb, mint néhány ezer magyar dzsenti családnak ama joga, hogy egyenlő brutalitással uralkodjék magyaron és nem magyaron az országban! A magyar nép nagy dolgozó tömegeinek nincs is semmi köze ehhez az úgynevezett szupremáciához, mert a magyar munkásnak, polgárnak, földművesnek nem érdeke az, hogy a román fiút magyar iskolába dugják, az az érdeke, hogy anyanyelvén megszerezze a román és tót gyermek a műveltségnek azokat az elemeit, melyek hasznos állampolgárrá és értelmes munkássá segítik. Hiszen a lövészárókban is együtt harcolnak. Választójog kell, méghozzá általános és titkos, zárjuk már le ezt a vitát!

TISZA *(tisztá vizet akar önteni a pohárba)*

Nézze gróf úr, az, hogy ebben a háborúban a magyar nemzet és a magyar politikai nemzetnek nem magyar ajkú fiai is hősiessen verekedtek, az nem dönti el a kérdést, hiszen a választójog nem bátorság és nem hősiesség kérdése, hanem a politikai érettségnek, a politikai rátermettségnek kérdése. Tudják mit mondok, a választójog szempontjából egyetlen egy dolgot tett ez a háború: meghozta az orosz forradalmat, meghozta az onnan jövő radikális áramlatot. Óvatosnak kell hát lennünk a radikális reformokat illetően, hacsak nem akarunk magunk is egy forradalmat *(Károlyi jelzi a fejével, hogy ő bizony akar)*. Ehhez három kérdést javaslak megvizsgálni. Az első az, hogy a számarányok hogyan fognak eltolódni a radikális választójogi reform következtében. Ne legyenek illúzióink, nem a magyarság javára. A második és az elsőnél fontosabb kérdés az, hogy a műveltségnek és a megbízhatóságnak milyen színvonalán áll az a nemzetiségi választóközönség, amellyel számolnunk kell. Erre egyszerű a válasz, minél nagyobb a tömeg, annál inkább olyan választóközönséget kapunk, amely könnyű prédájává lesz a nemzeti-ségi nacionalizmusnak. És végül a harmadik kérdés. Minő befolyást gyakorol a radikális választójog a magyar választóközönségre. Magyarországon a széles magyar nemzetiségű néprétegek ma még nagyon könnyű prédái a demagógiának, legyen

szó akár nacionalista, akár szocialista agitációról. Ez a gyakorlatban úgy néz ki, hogy míg a nagyobb intelligenciájú osztályoknál a szocializmus belevizsi a néprétegekbe a nemzeti eszmétől való elhídegülést, addig a kevésbé művelt osztályoknál a néptömegek nemzeti fanatizmusa viszi bele a maga érzületét a szocializmusba. Két irányzat ütötte fel tehát ocsmány fejét a klasszikus liberalizmussal szemben, melyet magam is képviselek. Az egyik a nacionalizmus, a másik a szocializmus. Mindkettő szélsőség, az egyik jobb, a másik baloldali, s csak mi vagyunk a közép erő, mely felveheti a harcot a szélsőségek ellen. Ezt hívom én a közép politikájának, és tudom, hogy Károlyi grófon kívül Önök uraim, szintén ebben hisznek, ha másért nem is, hát egzisztenciális okokból. Mert a szocialistákkal az Önök kis pártjai nem vehetik fel a versenyt, ha általános választójogról beszélünk *(jelentőségteljesen Andrássyra és Apponyira néz.)* Azt hiszem ez talán senki előtt sem titok.

WEKERLE *(egyetértően)*

Mind tudjuk, hogy a radikális választási reform milyen veszélyt jelenthet a magyar arisztokrácia vezető szerepére és előjogaira nézve. Azt hiszem több dolog köt össze minket Tisza gróf, mint ami elválaszt.

ANDRÁSSY *(átveszi a szót)*

Mindazonáltal úgy véljük, hogy lehetséges olyan középutat találni, amely azok kezébe helyezi a politikai hatalmat, akik alkalmasak annak gyakorlására.

KÁROLYI

Ez árusítás! Szeretném bejelenteni, hogy a Károlyi-párt és a szövetségesei által alkotott Választási Blokk azonnal megszakít mindennemű kapcsolatot a kormánnyal. Számunka a mielőbbi béke a legfontosabb, és ehhez az út csakis az azonnali és radikális választójogi reformon keresztül vezet!

TISZA

Mélyen sajnálom, hogy háborús viszonyok között kellett a választójog kérdésének napirendre kerülnie, s vannak olyanok, akik a magyar nép béke vágyát önös pártcélok érdekében próbálják kijátszani. Szégyellje magát Károlyi képviselő úr! Sajnálom, hogy ez a kérdés felettünk áll, mint Démoklész kardja ma is, és megakadályoz bennün-

ket abban, hogy azzal az egységgel, azzal az osztatlan figyelemmel, az összes lelki erőknél azzal a vállvetett egybevetésével szolgálhassuk a nemzet hadi érdekeit, amire olyan nagy szükség lenne. Mindazonáltal úgy látom, hogy az álláspontjaink közti távolság nem áthidalhatóan.

APPONYI

Én a reform mellett állok. Azt is megmondom, hogy miért. Azért mert én akarok az lenni, aki megcsinálja a reformot, hisz akkor az a mi reformunk lesz. Aki meghozza a reformot, az élvezi a gyümölcsét is. 1848 után is így volt, amikor a magyar nemesség saját magát előjogaitól megfosztotta. Meglépték a reformot, és ezzel megtartották a befolyásukat Magyarországon. Ezzel szemben, ha ők nem csinálták volna meg a reformot, megcsinálta volna valaki más, és ők még a föld színéről is eltűntek volna, mi pedig ma nem beszélgethetnénk itt, felelős döntéshozókként.

KÁROLYI

Szemforgatók gyülekezete!

TISZA

Természetesen egyet lehet érteni az Apponyi gróf által elmondottakkal, mindazonáltal szeretném felhívni rá a képviselőtársak figyelmét, hogy a háború még tart. A háború hosszú időtartama hovatovább mind több és több olyan kérdést vet fel, amely mélyen érinti a magyar nemzet létérdekét. Rendkívüli időkben élünk, rendkívüli feladatok elé állítottunk, a mindennapi élet aprócseprő sűrűlódásait félre kell tennünk akkor, amikor a nemzet nagy érdekei forognak kockán. Ez most nyilvánvalóan a legfontosabb!

KÁROLYI

Semmi szükség nem volt az egész háborúra. Nem rég jöttem haza a svájci körutamról, ahol megerősítettek abban a hitemben, hogy a béke akadály a Monarchia és Németország hódítási vágya, amelyet a politikai eliten kívül mindenki megszenved!

TISZA *(nevet)*

Nos, mint azt Önön kívül mindenki jól tudja, az Ön által elmondottakkal szemben az igazság az, hogy ez a háború az egész nemzetnek jogos önvédelmi harca, amelyet végig akar küzdeni csüggedés nélkül, ingadozás nélkül, mindaddig, amíg a nemzet függetlenségét, a nemzet integritását biztosító tisztességes békével nem fejezhetjük be azt.

Fontos, hogy a nemzet minden tagja tudja ezt, de az is fontos, hogy tudják ezt rólunk a külföldön. Ha legközelebb hazaáru, kérem ezt is mondja meg! (*derültség*) Nem is értem egyébként amit mond, hiszen ma már a békének katonai előfeltételei részünkről jóformán megvannak. A béke legnagyobb akadályja ma abban a kettős körülményben rejlik, hogy az antant, mely a háborút ránk hozta, minket állít be hódító agresszornak, akivel szemben csak a végső győzelem nyújthat garanciát a tartós békére, miközben abban reménykednek, hogy ha a háború még jobban elhúzódik, mi a kimerültségtől összeroppanunk, és a béke az ő békéjük lehet. Nem nehéz belátni, hogy ha olyan békével fejezzük be a háborút, aminő ellenségeink szeme előtt lebeg, akkor ezt a békét semmiféle szerződés tartóssá nem teheti. Csínálhatnak bárminő nemzetközi megegyezést, ilyen békével szemben nem fog élni más gondolat az életrevaló, megalázott és letiport nemzetekben, mint a revans gondolata. Mindezek miatt nagyon érdekes az, amit Ön mond Károlyi gróf arról, hogy mi vagyunk a béke akadályai. Az emberben ilyenkor felmerül a kérdés, vajon nem a velünk szembenálló hatalmak ígérték-e oda Magyarországot a Tiszáig Romániának? (*Igaz! Úgy van!*) Nem azok ígérték-e oda a Monarchia gyönyörű tartományait Olaszországnak, Horvátországot és a Bácskát Szerbiának, és az ország északkeleti részét az orosz birodalomnak? Vajon nem tudják-e a képviselő urak, – hiszen egész cinikusan meg volt írva a bukaresti lapokban is – hogy küzdelem folyt a románok és a szerbek között arról, hogy kié legyen Torontál vármegye, s a románok és az oroszok között arról, hogy kié legyen Máramaros? Ezek után kell még Magyarországon beszélni arról, hogy ki volt az agresszív ebben a háborúban, és ki vív most védelmi harcot?

(*Mindenki helyesél, Károlyi kiviharzik a teremből.*)

WEKERLE

Nos, azt hiszem Tisza gróf jól összefoglalta, hogy mi forog kockán, hogyha az általános választójogot elhamarkodva vezetjük be radikális módon, illetve, hogy tulajdonképpen ezzel még politikailag sem nyerhetünk semmit, sőt a politikai elit az agitációk hatása miatti lecserélődése által tulajdonképpen magunkat fosztanánk meg vele egzisztenciánktól és vezető pozíciónktól. Amióta alkot-

mányosság van Magyarországon az országot mindig a nemesség vezette a királlyal együtt. Azt hiszem ezer éves történelmünk elég bizonyíték arra, hogy elfogadjuk, az arisztokrácia és a dzscentri vezetése jót tesz az országnak, míg a csőcselék uralmáról mindez valószínűleg nem mondható el.

TISZA

Megint egyet kell, hogy értsek a miniszterelnök úrral. Azt hiszem szorosabbra fűzhetnénk kapcsolatainkat, hogy egységfrontban védhessük meg a nemzetet az agitátorok és propagandisták ellen.

ANDRÁSSY

Hallgatólagosan elfogadom, amit javasol.

APPONYI

Valamit azért mégis csak reformálnunk kéne a választójogi törvényen. Az elvárás nagy.

TISZA

Nos, amennyiben elfogadják az urak, van egy kész törvényjavaslatom, amely néhány százezerrel kibővíti a választópolgárok számát, főleg az elégedetlen szakmunkás réteggel, amely egyszerre lehet kedélycsillapító, ám mégsem veszélyes. Kérek elfogadni a javaslatot? Kérem kézfeltartással jelezni!

(*Mindenki megszavazza, Apponyi tartózkodik.*)

Köszönöm. Fontos és meddő vita végére tettünk ezzel pontot. Még egy napirendi pont van, amelyet röviden ismertetnék. Mint azt bizonyára tudják, nemrégiben érkezett a hír, hogy tegnap, november 7-én, Oroszország kilépett a háborúból, és a győztes bolsevik forradalmárok békéért folyamodtak a Központi hatalmak felé. (*Általános éljenzés és taps*) Tekintettel arra, hogy a nyugati fronton sikerült megállítani az antant offenzíváját, illetve az amerikai beavatkozás közvetlen katonai hatása mindezidáig nem volt számottevő, azt hiszem mindannyiunk nevében mondhatom, hogy örömmel és meglepéssel kell, hogy fogadjuk ezt a hírt. Kiváltképp akkor, amikor az olasz csapatok az oroszországi eseményekkel párhuzamosan Caporettonál megsemmisítő vereséget szenvedtek. Mivel Oroszország lemondott hódító terveiről – ellentétben az antant többi országával – megte-remtődtek a jó kapcsolatok helyreállításának előfeltételei. Bár zavaró tényező lehet, hogy az orosz belpolitikát a bolsevikok kavarták fel, mégis úgy gondolom, hogy nincs ok aggodalomra, és a hely-

zet idővel majd kitisztul. Kérem a miniszterelnök urat, hogy fokozott figyelemmel kísérje majd a Breszt-Litovszkban rendezett béketárgyalásokat, s érvényesítse a magyar érdekeket Romániával szemben, aki szintén békét kért, szövetségese ki lépésének hatására.

WEKERLE

Magam is ezt szándékoztam tenni bizottsági elnök úr. Kabinetemmel már megkezdtük Magyarország tárgyalási pozíciójának kidolgozását. Úgy vélem, hogy számottevő határkiigazításra lesz szükség Magyarországra javára, beleértve Turnu-Severin és bizonyos moldvai értékes olajmezők átadását is.

TISZA

A magam részéről a békefeltételeket korrektnek tartom, és annyira enyhének, hogy az ajánlat tulajdonképpen nagylelkű ajándék a legyőzött Románia számára, s javaslom a miniszterelnök úrnak, hogy a követelések semmiféleképpen se lehessenek a tárgyalások során vita tárgyai.

WEKERLE

Magam is így vélekedem, mindazonáltal a külügyminiszter úr szerint túlzóak a magyar igények, és a tárgyalásokon egy mérsékeltebb változatot hajlandó csak képviselni a Monarchia tárgyalódelegációja, aminek értelmében Ausztria 600, míg Magyarország 5000 km² román területet fog kapni. Úgy gondolom, hogy ez a minimumnál is kevesebb lenne.

TISZA

Magam is így vélem, de ez már az Ön felelőssége, hogy a magyar nemzetet hátrány ne érje. Az ülést viszont bezárom, miután mai napirendünk, illetve az egész választási törvény mizéria végére értünk. Köszönöm az együttműködést, Károlyi gróf után pedig valaki vigye majd el – a hirtelen felindulásból való távozása következtében – itt felejtett kalapját. Az ülést bezárom.

(Mindenkinek szedelőzködni kezd és elhagyja a termet, Tisza az ablakhoz lép és rágyújt. Miután mindenki kiment belép a terembe Tiszáné és Almássy Denise.)

Hatodik jelenet

Tiszáné és Denise leülnek egy-egy székre, miközben Tisza szivarozva föl-le járkál.

TISZA (elrévedve)

Újabb csatát nyertem meg, de vajon mit tartogat még a háború?!

DENISE

Mi nyomja a lelkedet Pista bácsi? Félek már annyira egybeforrtál Magyarországgal, hogy ha mégsem nyerünk ebben a sötét háborúban, úgy te is elesel a hazával együtt.

TISZÁNÉ

Féltelek István!

TISZA (eszébe jut valami és elmosolyodik)

Tudjátok, a jó öreg Strürgkh, osztrák miniszterelnökkel – Isten nyugosztalja – mindig azon tréfalózkodtunk még 1914-ben, hogy olyan történelmi események részesei vagyunk, amiknek az eredményét már biztosan nem érzük meg. Mind a ketten tudtuk, hogy egyszer nem lesz majd szerencsénk, és meggyilkolnak minket, de bevallom őszintén, azt hittem, előbb rajtam lesz a sor.

Szegény jó öreg Stürgkh, nem érdemelte meg azt a golyót a fejébe. Az volt az első merénylet ellene. Nekem meg már hány van a hátam mögött. *(rajta kívül senki sem nevet)*

TISZÁNÉ

Ne ferd az ördögöt a falra István kérlek! Így is minden éjjel szüntelenül imádkozom, hogy nehogy valami baj érjen téged.

DENISE (egy koszorút vesz elő a táskájából)

Pista bácsi, ezt az őszi rózsaszín koszorút Tiborcz gazda küldte neked. Én voltam beosztva önkéntes ápolónőként az alakulathoz, amellyel harcolt Olaszországban. Súlyos haslövést kapott, mikor egy kisebb csapattal vakmerő támadást indított az olaszok ellen egy hadifogságba esett barátja kiszabadítása miatt. Én voltam mellette az utolsó perceiben, és megkért, hogy ezt a koszorút adjam át neked. Korábban többször is mondta, hogy rossz álmok gyötrik veled kapcsolatban, és mindig az őszi rózsáról beszélt, ami majd a vesztedet okozza. Ezt nem pontosan értettem, de szerettem volna ezt a figyelmeztetését még átadni neked. Két hete halt meg. Az utolsó erejével a békéért imádkozott. *(Tisza láthatóan elkomorul, le is kell ülnie.)*

TISZÁNÉ

Hát add meg nekik István! Hozd el a békét a népnek, amit úgy szeretsz! Hozz békét a családnak és zaklatott szívednek. Ez nem a Monarchia harca, ez nem a magyarok harca, ez nem a családod harca. Ez már nem a te harcod! Áldozd fel a háborús vezér vérvörös köpenyét a békéért, mielőtt késő lenne, s mások áldoznak fel érte téged!

TISZA (könnyeivel küszködve)

Semmit sem tehetek a békéért Ilonkám. Már nincs olyan ráhatásom az ügyekre, mint korábban, és a német vezérkar hajthatatlan. Különbékére pedig még esély sincsen, hiszen a német csapatok ékként illeszkednek a Monarchia csapatai közé. A mi helyzetünkben csak a győztes béke lehetséges jelenleg, minden más hidat már felégettünk magunk mögött. A hadi szerencse most nekünk kedvez, ezért addig kell ütnünk a vasat amíg meleg, Ludendorff tábornok szerint, és egy végső csapással összeroppantani az antantot. Magam megvallo­lom szkeptikus vagyok e törekvéssel szemben. És Tiborc... valóságos katasztrófa ez a történet, még ha nem is értem, hogy miért kéne félnem az őszi rózsáktól, bármit is jelképez ez. Kérem tegye meg Denise, hogy saját halottamként Geszten nyugod­hasson a boldog feltámadás reménye alatt ez a derék hazafi.

(váratlanul belép az Újságíró)

ÚJSÁGÍRÓ

Elnézést kérek, Wekerle miniszterelnök úr itt van még? Á Ön az gróf úr, először meg sem láttam a hölgykoszorúban. Hallom nem rég jött vissza a frontról.

TISZA

A miniszterelnök úr nincs itt Ady úr, sajnálom, hogy hiába jött. Ami engem illet valóban most értem vissza a fővárosba. Esküszöm visszavágyom, csak e teremtések *(a hölgyek felé mutat)* könyörgő szavára tértem vissza, és maradok is.

ÚJSÁGÍRÓ

Mi történt az ülésen az imént, igazán elmondhatná, hogy valamit a lapomnak is vihessek

TISZA

Azt hiszem sikerült a mérsékelt erők kiegyezése, és a radikális választójog, mint olyan lekerült a napirendről.

ÚJSÁGÍRÓ

Szóval az új korszak kifogásával a régi monopóliumok újra elhelyezkedtek végig az országban. *(Tisza vállat vonva bólint.)* Úgy tűnik megette a fene az általános választójogot, s az egész demokráciát. Ön hiába bukott meg, az országot változatlanul egy marék ember tartja birtokában.

TISZÁNÉ

A férjem nem bukott meg! Vigyázzon a szájára uram!

TISZA (csitítólag)

Nyugodj meg Ilonkám. Ady úr, egy a szívemhez közel álló kritikusom. Neki elhiszem, hogy a kritikája talán építő elemeket is hordoz.

ÚJSÁGÍRÓ

Ugye tudja, hogy ezzel az utolsó esély is elveszett arra, hogy ebből a konfliktusból győztesként kerülhessünk ki, s az ország egysége rábízott azokra, akik majd a békét írják. Nagyon rossz útra lépett most ez az ország, olyanra, ami hosszú évtizedekre konfliktusok ördögi köreit szabadítja ránk, melyek során legjobbaink elhullanak, a hosszú harc alatt.

TISZA

Mindenki ezt mondja mostanában, ha engem is beleértett a legjobbak csoportjába.

DENISE (a koszorút szorongatva)

Hallgass a jó szóra Pista bácsi. Ennyien már csak nem tévedünk.

TISZA (lassan az ég felé mutat)

Ott dől el, hogy élünk-e vagy meghalunk, ahogy döntéseink, és azok következménye is meg volt már írva ott jóval a születésünk előtt. Amit tudunk megteesszük. Ezen felül pedig tudjuk mi segíthet. Sola scriptura, Sola fide, Sola gratia, Solus Christus, Soli Deo gloria!

(Az elképedt újságírón kívül mindenki áment mond, majd ott hagyják őt a teremben. Az újságíró lerogy egy székre és úgy kezdi énekelni a verset. Lehár közben bejön és felsegíti őt, majd kikíséri a színpadról, végül egyedül fejezi be gitár kísérettel.)

Élesvakság

Egy egész ketté szakad,
S a felek még tovább törik egymást.
Vajon elég-e az, ami még marad,
Ahhoz, hogy egy rendszerváltást
Túl lehessen élni
Emelt fővel, büszkén, mint őseink oly sokszor;
Vagy örökké attól kell majd félni,
Hogy rosszat mondunk, rossz helyen, vagy rosszkor.

A nap lenyugszik, a gyenge elesik,
A döntések következménye sokszor végzetes.
Az igazságot sokan sokfelé keresik
S élesvakság az, mi miatt szétesett
A sokat megélt tákolmány,
Melyet nem tart össze többé semmi sem;
Struccpolitikát folytat egy bábkormány,
Főbe lő, nem szűr szíven.

Ellenséges viszony, ellentétes erő,
S a hadak ura sem kegyes;
A túlnyomósos kuktáról lerepül a fedő,
S falra hányt borsó csak a multi-kulti leves.
Keserű kenyér, káposzta és krumpli,
Románok, szlávok, magyarok;
Egy királynak, ha új is, illene azt tudni,
Hogy rá senki sem szavazott.

Éljen a demokrácia kora,
A választójog, és a szabad önrendelkezés.
De hogy élni hol kinek van joga
Megmondani ma igen nehéz.
Főleg a tengeren túlról,
Hiába az akadémiai tagság;
Talán a Nagy Háborúból
Elszabadult kór ez az élesvakság.

Függöny, a harmadik rész vége.

Tisza István egykori miniszterelnök újjáépített szobra Budapesten, a Kossuth téren
Fotó: Lakatos Péter (Internet)